

Mühendislik Hizmetlerinin Devlet Plânlamasındaki Rolü Hakkında İnşaat Mühendisleri Odası Görüşü

(11-13/2/961 Tarihli 7. Oda Umumi Heyetinde kabul edilmiştir.)

GİRİŞ

- I — MİLLÎ KAYNAKLARIN ENVANTERİ MEVZUU
- II — ETÜD, PROJE UNSURUNUN D. PLÂNLARI İLE MALİYET VE REALİZASYON BAKIMINDAN EHEMMİYETİ
- III — ETÜD, PROJE UNSURUNUN BUGÜN ELE ALINIŞ TARZI VE NETİCELERİ
 - 1 — Tarihi Tesirler ve Bizde Devletçiliğin Doğuşu
 - 2 — Serbest Fikir Piyasasına İhtiyaç
 - 3 — Serbest Fikir Piyasasının Teşekkülü Şartları
 - 4 — Resmi Sektördeki Düşünce
- IV — REALİZASYON.

Fertlerin ve memleketin hayat seviyesinin bugünkü durumdan daha yukarılara, yükselen ve artan bir sür'atle yükseltilmesi için yapılacak yatırımların inkitasız ve plânlı olarak yapılması ve devam etmesi, ancak bir ana nazım plânın en iyi şekilde tanzimi ve tatbikiyle mümkündür.

Ana nazım plânın esasta hatalı veya maddi hatalar üzerine müesses bulunması, halinde, bu plânın tatbikatı daha başlangıçta güç durumlara girer ve bunun neticesi hüsrarla kapanabilir.

Ana nazım plânının esasının ve maddiyatının tamamen doğru olduğu hallerde dahi, tatbikattaki ve detaydaki hatalar daha az olmakla beraber büyük maddi ve tekrar kazanılması mümkün olmayan kıymetli zamanların kaybına sebep olabilir.

En iyi netice ana nazım plân, detaylı plân ve tatbikatın belirli asgari bir hata nisbetleri dahilinde kalarak birbirini tamamlayabilmesidir.

Ana nazım plânın esası, gelirin tesbiti ile bu gelirin karşılığında yapılabilecek yatırımlardır.

Gelirlerin tesbiti çok mühim ve ana faktörün kendisidir.

(Gelirler) en geniş mânada alınmalıdır.

Vergiler, inkişafı, iç dış istikrazlar, dış yardımlar, diğer gelirler en prezis şekilde maliyeci, iktisatçı ve teknik elemanlar tarafından hesap edilmelidir.

Tesbit edilecek bu gelirlere göre giderlerin hesabı, rutin ve normal masrafların yatırım ve para borçları taksitlerinin tenzilinden sonra elde kalacağı tahmin edilen meblağın yatırıma bir plân dahilinde tahsisidir.

Son yıllarda yatırımlar en yüklü devrede dahi Türkiye'de milli gelirin ancak % 11 i mertebesinde kalmıştır. Bu nisbetin normal kalkınma yolun-

da bulunan memleketlerde % 20 olduğu düşünülürse teorik hazırlıklara şimdiden başlanması gerektiği kendiliğinden anlaşılır.

Aşağıda arz edilecek görüş, yapılacak yatırımların seçiliş sırasının tesbiti için yapılması lâzım gelen işlerdir.

Bir ana nazım plânın yapılabilmesi için evvelâ gelir ve istihsal kaynaklarının tesbiti icap etmektedir.

I. MİLLÎ KAYNAKLARIN ENVANTERİ MEVZUU

Enerji, maden, yakıt, orman, ziraat sahalarının milli imkânlar mezkûr işler için yapılacak araştırma ve etüdler neticesinde meydana çıkacaktır.

Şimdiye kadar bu sahalarda yapılmış bulunan araştırma ve etüdlerin yanlış ve hatalı olduğunu iddia etmek insafsızlıktır. Ancak etüdlerin kantite gerekse kalite bakımından yetersiz olması istenilen gayeye erişilmesine mani teşkil edeceği gibi araştırmacıyı yanlış yollara sevk etmesi pek kolay olacaktır.

Bu bakımdan etüd araştırma işlerine para - zaman ve imkân tahsis etmek bir zarurettir. Etüd ne kadar geniş tutulursa, netice maliyetin o kadar daha ucuz olacağını izah etmek malûmun ilâmı demektir.

Bu meselenin sadece halli değil, kaç suretle halledilebileceğini araştırmak, aynı neticeye en kısa, en ucuz ve en iyi yoldan gidilme imkânını bağışlayacaktır. Mühendislikte, biraz tecrübe sahibi mühendis, bu işe tahsis ettiği zaman ve emek mertebesinde işin en iyi ve en ucuzunu bulmakla daima zevk duymuştur. Etüde imkân vermek muayyen işlerde ihtisas sahibi mühendislerin yetişmesini sağlayacaktır.

Mucitler daima araştırmacılardan çıkmıştır. Hiç bir insan, sabahleyin masasının başına gelip, yepyeni bir mevzuda bir yenilik yaratamaz. Yenilikler ucuz ve kısa metotla ancak muayyen mevzularda çalışacak, ilim ve teknik adamlarının buluşlarıyla ve araştırmalarıyla olacaktır.

Bu fikre inanan bizler, yapılacak işlerin evvelâ geniş bir araştırma ve etüd devresi geçirmesini, yani etüd proje ve keşfe PARA - ZAMAN ve imkân bırakılmasını zaruri görmekteyiz. Bu etüd ve araştırmaların günlük işlerin telâsından azade Teknik Büroların çerçevesi içinde ele alınabileceğini kaani bulunmaktayız.

II — ETÜD PROJE ve UNSURUNUN D. PLÂNLAMASI İLE MALİYET VE İŞİN REALİZASYONU BAKIMINDAN EHEMMİYETİ

Etüd - daima umumi mânada alınmalı ve umu- miden hususiyete ve detaya inilmelidir.

Binaenaleyh evvelâ bir kül olan Türkiye'nin bütün kaynaklarının ele alınması ile bölgeler ve kay-

nakların cinsine göre çalışmalara devam edilmesi icap etmektedir.

Plânlama yapılmadan iş yapılmasının modası artık geçmiştir. Bir nehrin umumî amenajmanı yapılmadan herhangi bir noktasında bir regülâtör veya baraj, yapılmasının ileride büyük mahzurlar ve tehlikeler tevhit edebileceği; etüdsüz seçilen santral kapasitelerinin çok zarar veren neticeler tevhit edeceği; Şehir İmâr Plânlarına aykırı yapılan binaların plânlamaya sadık bir cemiyette yıkılmıya mahkûm olduğu, aşikâr hususlardır ve bu hâdiselere bizler şahit olmuşuzdur.

Binaenaleyh umumî etüdlerin, amenajmanların kıymeti ve zarureti kendiliğinden ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Umumi amenajman plânlarını havza havza, bölge bölge tanzim edebilmek veya aynı bölge içinde iki amenajmanı mukayese edebilmek ve priorite verebilmek için proje ve keşiflerin hakikate yakın halde yapılması lâzımdır. Umumi amenajmandan itibaren keşfe kadar geçecek işler ise mühendislik mesleğinin tam tabikâtıdır.

Bu plânlamanın yapılması ise zamana mütevakıftır. Plânlama bitinceye kadar iş yapmıyacağız diyemeyiz. O halde birinci sureti hâl etüd, proje ve keşif işlerini hızlandırmak yani plânlamaya done tedarikini çabuklaştırmaktır.

Bu işler ise beklemeksizin nisbeten cüzi yatırımlarla yapılabilecek işlerdir.

Çok yerinde bir görüşle teşkil edilmiş bulunan DEVLET PLÂNLAMA DAİRESİ kısa ve uzun vadeli plânların doğruluğu mertebesinde neticeye varabileceklerdir.

Projesiz keşifsiz işler ise tahmini olarak ve pek muhtemelki hakiki maliyetlere çok uzak rakamlarla kıymetlendirebilecektir.

İnşaatın ihalesinden sonra tipi ve projesi değişen iki büyük baraj buna çok iyi bir misâl teşkil etmektedir.

Bugün ileri memleketlerde artık inşaat ihaleye çıkarılırken, bu inşaatın temel ve üst yapı sistemi, kullanılacak agrega ocakları en ince özelliklere kadar tetkik edilmiş ve inşaatla kullanılacak betonun içine girecek agreganın çap ve ağırlıkları çok evvelden tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bunların memlekete neler kazandıracağını izaha lüzum görmüyoruz.

İşte neticenin en kısa zamanda ve ucuz maliyetle elde edilebilmesi için etüd - proje ve keşiflerin meslek erbabı tarafından usulüne uygun olarak sür'atle yapılması neticesi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

III. PROJE VE KEŞİF UNSURUNUN BUGÜN ELE ALINIŞ TARZ VE NETİCELERİ

1 — Tarihi Tesirler ve Bizde Devletçiliğin Doğuşu:

Memleketimizde proje ve keşif unsuru, bugün devletin bu maksatla kurmuş olduğu müesseselere ait hususî müdürlüklerin iştigal mevzuu olarak ele alınmaktadır. Yani her resmî müessese, kendi ihtiyacını karşılayan bir inşaat ve proje dairesi kurmakta mühendislik yapıları etüd proje safhasından itiba-

ren tahakkuk ve ikmal safhasına kadar çeşitli mühendislik hizmetini deruhte etmektedir. Fayda ve mahzurlarını belirtmeden önce bu sistemin doğuşuna ait kronolojiyi incelememiz faydalı olacaktır.

Cumhuriyet devrine geçişte, memleketin acil ihtiyacı olan meselelerin halli için hâricîten yabancı uzman ve elemanlar ile firma ve müesseselere müracaat olunduğu görülmüştür. Bugün halk arasında bu gibi müesseselere kumpanya denilmesi, o zaman memleketimizde iş yapan Compagni = firma'ların mevcudiyetinden ileri gelmiştir.

Demiryol inşaatlarını, Konya Sulama tesisatı inşaatını bu meyanda zikredebiliriz. Bu inşaatlar proje ve keşif unsuru, hattâ daha öncesi olan etüd unsurundan itibaren, inşaatın ikmalî ve işletilmesi safhasına kadar bütün meslek ve mühendislik hizmetlerini içine almak suretiyle yapılyordu. Bu gibi hizmetlerin görülmesi, Cumhuriyet devrinden önce bazı devletlere bir imtiyaz şeklinde tanınmıştı. Kapitülasyon hükümleri mahzurları ile devam ederken, bir taraftan da bu durum memleketimizde devletçilik prensibinin teşekkülünde başlıca rölü oynamıştır. Şöyle ki:

Devletçilik prensibi çoğunlukla bu teknik ve ekonomik baskıyı ortadan kaldıracak bir kurtarıcılık ve millileşme parolası olmağa başlamıştı. Çok pahalıya mal olan tesisler, maliyeti arttırmak üzere uzatılan veya tünellere sokulan demir yol güzergâhları, yabancı demir yol işletmeciliğindeki kumpanya zihniyeti en kötü örneklerini memleketin moral ve ekonomik bünyesi üzerinde yerleştirmeye başlamıştı. Kötü iş şartları altında yerli işçileri çalıştırıp ücretlerini ödemeyen kumpanyalar, cezai müeyyideler tatbik eden hukuki müesseseler mahiyetini dahi iktisap etmiş ve en fenası başlangıçta müessese ile işçi arasında doğması faydalı ve çok zarurî olan karşılıklı itimad havası o zamanki kumpanyalar tarafından yok edilmişti. Mahalli ruhiyatı ve sosyal şartları iyi öğrenmiş olan bu kumpanyalar, halk toplumlarını idare eden ağa, mütegalibe tipi burjuva ile teşriki mesai etmeyi kendi menfaatlerine en uygun hal sureti olarak görmüş, bugün dejenerasyonundan sıkıntı ve zarar gördüğümüz taşaron tipi, o zamanın şartları altında bu kumpanyalar tarafından yaratılmıştır. O zamanki ekonomik ve sosyal şartlar, devletçilik prensibine bağlanmayı ve millileşmeyi kaçınılmaz bir zaruret haline getirmişti.

Devletleşirken, henüz tam bir devlet olamamanın sıkıntısını da çektiğimiz aşikârdı. Bununla beraber Türk Mühendisi ile Türk İdarecileri arasındaki dayanışma, yerli eserlerin doğmasını geciktirmedi. Bu vaziyet hangi tarihe kadar devam etmiştir. Gayemiz bu sorunun cevabını araştırmak olmamakla beraber, mesleki hizmetler mevzuunda devletçiliğin gaye değil, vasıta olması gereken prensibindeki zedelenme anına kadar devam etmiş olduğunu söyleyebiliriz. Yani başlangıçta âmme hizmeti dışında devletçiliğin, özel teşebbüsün yapamadığı ya da yapma teşebbüsünü göze alamadığı hizmetleri yapması prensibi zamanla yerini ileri devletçiliğe terk etmiş, bugünkü durum ortaya çıkmıştır.

Halbuki daha evvelce yerli firmalar kurulmuş, bidayette devletin sağladığı imkânlar ile demir yolları inşa edilmiş, Çubuk barajından sonra ikinci beton baraj bir yerli firmaya ihale olunmuş, proje ve mühendislik bürolarının teşekkülü için temaslara geçilmişti. Su İşleri Reisliğinin bir Banka kuruluşu haline getirilmesi gibi çok libere bir adım atmak bakımından kurultay kurulmuş, yurdun her köşesinden Su mühendislerine matbu broşürler gönderilerek kurultaya iştirakları sağlanmıştı. Yerli firmaların kurulması, kurulanların yaşaması ve modern yapı teknolojisine uygun bünyeyi alabilmesi için tedbirler ve çareler üzerinde düşünülürken, diğer taraftan serbest müşavirlik ve mühendislik bürolarının teşviki bir ana problem olarak ele alınmıştır. Mimarlık alanında yurdumuzda açılan müsabakalara iştirakte Türk Mimar ve Mühendislerinin muasırlarından ferden daha aşağı olmadıkları, yarışmalarda derece almaları, bu adımın ilk meyvelerini teşkil etmiştir.

Aydın meslek adamlarının memleket meselelerine karışıp bu meselelerin içinde yetişmesinin, kalkınmanın temel şartlarından biri olduğunda şüphe yoktur. Bilgisini sadece öğrendiğine dayandıran problemsiz aydının yerine, araştıran, arıyan ve meseleleri dile getirip savunan gerçek aydın tipi yerleşmedikçe yapılan çalışmaların fayda yerine zarar getirdiği bu memleketin tarihinde çok görülmüştür. Bugün inkilâbın sağladığı rejim ferahlığı, memleketin kalkınması meselelerine ancak bu anlam içinde ışıktutabilecektir. Her an iyi düşüncenin Devlet kapısında bulunacağı fikrini, Devletin maddî imkânlarının genişliği ile alâkalı görerek isbata teşebbüs etmek, aynı noktadan geriye dönüş olacağına kaani bulunmaktayız.

2 — Serbest Fikir Piyasasına İhtiyaç :

Son yıllarda bütçe yatırımlarının büyük çoğunluğu mühendislik yapılarına tahsis olunduğu görülür. Bu yapılar drekt veya indirekt bir âmme hizmetinin vasatını teşkil eder. Ekonomik bir işletmeye geçerken ilk adım bir mühendislik yapısına temas etmektedir. İşletmenin kendi fonksiyonuna ve problemlerine varış merhalesinde, mühendislik yapılarının vuzuhla, sıhatle ve teknik icaplarla inşa ve ikmâl olunması icap eder. Halbuki bir çok işler ikinci merhaleye varmadan, birinci safhadayken başarısızlığa uğramıştır. Bunun teknik, sosyal ve kültürel sebepleri üzerinde durmuyoruz. Yalnız bir vakia olarak işaret etmek istediğimiz husus gayeye varan yol üzerinde karşılaşılan problemlerdir. Bu problemlerin gerçek yönü tanınmadan adım atılmış veya bunun gerektirdiği ilmi ve radikal tedbirler ele alınmadan hareket olunmuş ve sükutu hayale uğranılmıştır. Tesisler zamanında ikmal edilememiştir. İkmal edilenler raporda zikrolunan maliyet unsurlarının dışına çıkmıştır. Gerekece tahakkuk etmemiş, yatırımlar zikrolunan süreler içinde istihsale başlayamamış ve projede nazarı itibare alınan rantabilite, tahakkuk etmemiş veya gecikmiştir. İkmal olunamayan tesisler ilâve yatırımları gerektirdiğinden bun-

lar bütçe imkânlarını tazyik altında bulundurmuş plânsızlık başlamıştır. Bir kaç yıl sonra sosyal ve ekonomik hayatta tesirlerini göstermiş, başarısızlığı haber vermiye başlamıştır. Bu yola istemiyerek sürüklenmiş olan bir çok ananeli devlet müesseseleri gidişi savunan bir mecburiyete girmişlerdir. Artık müesseseler hükûmete karşı adeta taahhüt sahibi mevkiine düşmüştür.

Bütün yükü yüklenen devlet müesseseleri kadro bakımından bir çığ gibi iki üç misli artmış, işlerin aksamasını kadro kifayetsizliğinde gören zihniyet buna rağmen haklı çıkamamış, işlerin az insanla görüldüğü zamandakinden işler daha çok aksamıştır. Diğer milletler serbest fikir ve meslek bürolarına önem verirken ve hattâ proje ve yatırımlarını bu büroların hesap ve kararlarına tevdi ederken bizde, serbest büroların teşviki şöyle dursun, gelişmekte olanların sahaları ellerinden alınmıştır. İşlerin bidayetteki kabul ve beyanlara uygun istikamette neticelenmesi karşısında gerek devlet bünyesinde ve gerekse bu bünyenin dışında gelişecek olan bağımsız düşüncüyü mahzurlu telâkki eden zihniyet, bütün hizmetleri devletin bünyesinde toplamayı münasip görmüştür.

Serbest fikir piyasasına olan ihtiyaç, bir milletin sosyal bünyesinde nazarı itibare alınmadan girilecek kalkınma hareketlerinin tek cepheli kalacağı, zümrelerin malı olmaktan çıkıp bütün toplum tarafından absorbe edilemeyeceği, bu bakımdan sunilik arzedeceği aşikâr idi.

Bugün memleketimizde serbest fikir piyasasının teşekkülü için bütün imkân mevcut ve hazır bulunmaktadır. Biz resmî meslek gücü ile serbest meslek gücü arasında rijit, kesin bir hudut çizmenin, ya serbest ya resmî politika takip etmenin son derece tehlikeli olacağına inanıyoruz. Mühendisliğin bir âmme hizmeti karakterini haiz olmasına rağmen, ilmi ve teknik bir hizmet karakteri içinde bilhassa bir san'at ve hüner olması böyle bir ayırtıma cevaz bırakmamaktadır. Biz bu ayırtımın yerine hem resmî büro, hem serbest büro politikasının çok hayırlı neticeler tevhit edeceği inancındayız. Bünyesi ve kuruluş ve elastikiyeti bakımından her iki sektörün en iyi kalitede yapacağı işler vardır ve bunlar birbirinden çok farklıdır. Memleketin para ve hizmet gücünü en faydalı, verimli şekilde kullanmak asıl olandır. Bunun en müsbet bir tarzda ele alınışı resmî müesseselerin problemlerini belli bir düzen içinde serbest piyasaya arz edecek yolları sağlamakla olacaktır. Bu maksatla her devlet müessesesinin dilediği şekil ve standart altında çalışan resmî inşaat müdürlükleri kurmasını bir tahdide, bir nizamla rapetmekle işe başlamalıdır. Pek cüz'î bir yatırım için kadrolar ihdası ile inşaat müdürlükleri kurmak, kabarık kadro masraflarına sebep olmakta kurulmuş olan teşkilâta iş temini çabası ile o teşkilâtın, gayesinin dışında teknik mevzulara yatırım yaptığı görülmektedir. Bugün her bankanın bir inşaat dairesi mevcut olup, bazı bankalar bu müdürlükleri marifeti ile gayelerinin dışında her

türlü teknik hizmetlerin peşinden sürüklenmektedir. Bu tutum dahi serbest meslek piyasasının vücut bulmasına manidir.

Serbest meslek piyasasının teşekkülü ile mesleki gelişme ve kıymet hükümlerinin teassüsü mümkün olacak ve sosyal önemi çok fazla olan bu husus an'aneleşecektir. Bir çok müesseselerin muattal kadrolar beslemesine lüzum kalmıyacak, bu kadrolar daha elâstik bir halde serbest iş gücüne iltihak edecektir. Serbest meslek piyasası para ve bilgi rekabetini imkân verdiğinden meslekî ilerleme ve tasarruf imkânı hasıl olacaktır. Gelişme ve yenilikler, yeni teknolojik metodlar resmî müesseselere girebildiğinden daha kolaylıkla özel ve serbest müesseselere girdiği için, memleket iktisadiyatında bunun çok müsbet tesirleri görülecektir. Bir diğer neticesi olarak eleman mahiyetindeki yabancı teknisyenler celbine lüzum hasıl olmayacaktır.

Müşabaka veya teklif alma suretiyle serbest piyasaya arz olunan problem, mevzu veya projelerin çeşitli yönlerden irdelenmesi mümkün olabilecektir. Bu irdelenele ekonomi sağlayacaktır.

Topyekün memleketimize ilim zihniyetinin girmesi, yerleşmesi ve hattâ rutin işlerin bile teknolojik ve bilimsel metodlarla görülmesi alışkanlığı, serbest fikir piyasasının resmî sektör üzerindeki tesisi ile teassüs imkânı bulacaktır. Resmî ve özel sektörün birbirine örnek olması ve daha ileri bir tekniğe doğru birbirini itmesi ancak bu sayede mümkün olacaktır.

3 — Serbest fikir piyasasının teşekkülü şartları:

İktisadî kalkınma plânı bir program dahilinde tatbik olunurken bu programların tahakkuku ve plândaki gayeyi sağlayabilmesi için teknik hizmetlerin, resmî ve serbest olmak üzere bir düzen dahilinde memleket hayrına tatbik olunması lâzımdır.

Alınması zarurî olan tedbirleri şöyle özetleyebiliriz.

A — Serbest müşavirlik ve mühendislik bürolarından hali hazır şartlar altında istifade şekilleri :

- 1 — Hesap ve projeleri bir dosya halinde tekemmül etmemiş mevzular inşa safhasına intikal etmeli.
- 2 — Ciddî firmaların yetişip yerleşmesine mani olan ihale sistemi islâh olunmalı, bilhassa fiatları ortaya koyan tenzilat sistemi yerine şartname ve fiat teklifi alma sistemi tatbik olunmaktadır.
- 3 — Serbest müşavirlik ve mühendislik bürolarının kurulması himaye olunmalı, teşvik edilmeli, müstakar ve plânlı iş tevdi hususu ele alınmalıdır.
- 4 — Yabancı teknisyen, eleman ve mühendislerin memleketimizde çalışması Anayasa hükmü ile yasak edilmeli, mühim hususî ihtiyaçlar karşısında kurulacak angajman Bakanlar Kurulu kararı ile mümkün olmalıdır.

B — Serbest büroların gelişmesi bakımından alınacak tedbirler :

- 1 — Bu konu Millî Eğitim Plânı ile bir arada mütalâa olunmalı, memleketin teknik eleman ihtiyacı sunî tesirlerle tâyin olunmamalı, teknik öğrenim müesseseleri bu ihtiyacı kalite ve kantite bakımından koordine bir şekilde karşılamalıdır.
- 2 — Ciddî ve klâsik olması gereken lise tahsili islâh olunmalı fikir ve düşünce disiplini bilgi kadar ehemmiyetli kabul olunmalıdır.
- 3 — Mühendis ihtiyacı gibi görünen fakat aslında doğrudan doğruya fen memuru ve tekniker ihtiyacından başka bir şey olmayan teknik eleman kifayetsizliğine ciddî tedbirler aranmalıdır.
- 4 — Meslekî ünvanların politik mülâhazalarla bir takım zümrelere ihsanı şeklindeki idarî kararlara cevaz verilmemeli, meslekî ünvanların an'aneleşmesi mümkün olmalıdır.
- 5 — Kariyer dışında yetişmiş değerlerin öğrenim müesseselerine üye olabilmesi usulü memleketimize yerleşmelidir.

4 — Resmî Sektördeki Düşünce :

Geniş tatbikat resmî sektörden zaruret olması halinde dahi problemlerini hususî sektöre (Serbest müşavir ve Mühendislik hizmeti gören hususî firma ve bürolara) intikal ettirmeyişlerinin sebebini müteakip dört nokta halinde özetleyebiliriz:

- 1 — Bizde yeter teşekküllü serbest bürolar mevcut değildir. Kurulamaz ve gelişemez.
- 2 — Serbest bürolara tevdi olunan işler zamanında ikmal olunamamaktadır.
- 3 — Standart düşük olmakta ve tatbikat esnasında yeni tadil ve tashih külfetleri ortaya çıkmaktadır.
- 4 — Pahalıya mal olmaktadır.

Gerçekte bu sebepler sadece serbest büroları kapıyan sebepler olmayıp bütün memleket müesseselerinin içinde bulunduğu vaziyeti ifade etmektedir. Devlet bir müteahhitlik ve serbest mühendislik politikası kabul etmek, bu iki müesseseyi kendi kaderleri ile başbaşa bırakırsa (Bugün) kuvvetli serbest bürolar teşekkül edebilir mi?

Halen resmî sektörün elinde dahi böyle büroların mevcut bulunmadığı gibi. Fakat bir politika ile bu müesseseleri kurmak ve yaşatmak mümkündür. Temas etmeyi lüzumlu gördüğümüz husus, yukarıdaki sebeplerin birer izafi sebep oluşundan ibarettir. Şöyleki:

- 1 — Bizde yeter teşekküllü bürolar mevcut değildir. Fakat kurulabilir ve kısa zamanda gelişmeleri mümkündür.
- 2 — Serbest bürolara tevdi olunan işler zamanında ikmal olunamamaktadır. Resmî Sektöre ait daire ve müesseselerin hemen hepsinde etüd ve projelerin tâbi olacağı standartlar tesbit olunmamıştır. Res-

mi Sektör kendi tanzim ettiği projeyi yine kendisi tasdik ederken bu standartlara ihtiyaç duymamaktadır. Fakat aynı mevzu bir serbest büro tarafından tanzim olunmuş ise bu takdirde daha derine inerek kabul ve farazyeler bile tartışma konusu olmaktadır. Bu tartışmalar mevzuun bütün meçhulleri ile ortaya çıkması, gelişmesi bakımından çok faydalı olduğu muhakkaktır. Fakat işin bu yönü nazarı itibare alınmadan, idari makamlardan serbest bürolara tevdi olunan işlerin zamanında ikmal olmaması gibi bir kanaat uyanmaktadır. Aynı idari makam aynı mevzuu bir serbest büroya tevdi etmeyip kendi kuracağı büroya tevdi ettiği zaman, şu tarihe kadar iş bitirilecektir. direktifini rahatça verebilmekte ve hakikaten o tarihe kadar işin bitirilmiş olduğunu bazan görmektedir. Ama hangi standartta? meselenin bu yönü rutin işler arasında kimseyi alakadar etmemekte, ancak bütün pürüzler tatbikat başladığı zaman ortaya çıkmakta zaman ve para kaybı olmaktadır. Mesele aslında herhangi bir fikir hizmetinin ikmali gereken tarihi tesbit etmek değil, bu fikir hizmetinin belli bir süre içinde belli bir standardı haiz olarak ikmal edilmesini sağlamak-tan ibarettir.

- 3 — Serbest bürolar tarafından tanzim olunan mevzuların standardına gelince: Bu hususta aksi tezi isbat eden bir çok misaller zikredebiliriz: En tipik misali Devlet Karayollarının köprü projelerinden verebiliriz. Memleketimizde ileri seviyede Köprü Mühendisliği sahası tipleştirme ceryanı ile ortadan kaldırılmıştır. Mahalli şartlar ve hususiyetlerden müstakil olarak, açıklık ve dehuşe esas alınmakta, en enteresan bir köprü projesini elde etmek gayesi ile bir diğer projenin serlevha ve mevki ismini değiştirmek kâfi görülmektedir. Bunu yapmak için sadece okur yazar olmanın kâfi geleceği aşikârdır. İkinci misal İller Bankasının on ilçede aynı tip proje ile inşa ettirdiği betonarme su depolarına aittir. Bunlardan birincisi ilk zelzelede yıkılmıştır.
- 4 — Maliyet mevzuu ise daha ilgi çekicidir. Resmî müesseseler, serbest sektörün pahalı mal ettiği iddiasında bulunurken, ciddi maliyet hesabı tut-

madığı için bu hususta kesin bir şey söylemeye imkân olmamaktadır. Hemen şunu belirtebiliriz ki, resmî sektörün maliyet tahminlerine aşağıdaki 3 önemli kalem dahil olmamaktadır.

- a — Umum Müdürlük veya umumî masrafların bahis mevzuu hizmete isabet eden hissesi,
- b — Bina, mefruşat, tehzizat masraf, kira veya amortismanları,
- c — Yıl sonundaki kazanç vergisi,

İktisadî Devlet teşekkülleri de dahil bütün resmî sektörün elinde etüd ve araştırma yapan eleman sayısı 1441 olup bunun ancak % 18 i teknik eleman (mühendis) durumundadır. 3 milyar yatırıma etüd ve araştırma olarak 250 teknik elemanın tahsis edilmiş olduğu görülür. Resmî sektörün serbest meslek gücüne danışmadan ve bu güce dayanmadan etüdları münhasıran kendisinin yapabileceğine kaani olması mümkün değildir.

REALİZASYON :

Bu yazının başındanberi izah edilen hususlar bizi Türkiye'de bugün sür'atle etüd ve proje işlerine kâfi yatırımlar yapılarak millî servet kaynaklarının en doğru şekilde meydana çıkarılmasının zarureti izah etmektedir. Artık bir havzanın umumî amenajmanı yapılmadan bir barajın ele alınamıyacağı idari makamların riayete mecbur oldukları bir vakia olarak anlaşılmış bu lunmaktadır.

1 — Bu durumda ne yapılmalıdır?

Millî servet kaynaklarımızın serbest teşebbüsün müşterek gayretleri ile etüd ve proje halinde kıymetlendirilmesi,

2 — Nasıl yapılmalıdır?

Devlet ve serbest teşebbüs müştereken,

3 — Bu koordinasyon nasıl olmalıdır?

Serbest teşebbüs yapıcı, Devlet yol gösterici ve kontrol vazifesi görmek suretiyle, yapılmalıdır...

TÜRKİYE MÜHENDİSLİK HABERLERİ

İNŞAAT VE MÜHENDİSLİK MEVZUUNDA
TEKNİK MAKALE, HABER VE İŞ İLÂNLARI
İLE SİZLERİ TATMİN EDEBİLECEK VE
İHTİYAÇLARINIZA CEVAP VEREBİLECEK
M E C M U A D I R

Atatürk Bulvarı Ökmen Apt. No. 86/10 Ankara - Yenışehir Tel: 12 13 69